26

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA

Exhibens

FEBREM TERTIANAM INTERMITTENTEM.

Quam

Chriſto Duce & Auſpice Chriſto

ex

AUTHORITATE ET DECRETO

Ampliſſimæ & Gratioſiſſimæ

FACULTATIS MEDICÆ

In Illuſtri

ACADEMIA LUDOVICIANA

PRO LICENTIA

Summos in Arte Medica Honores, Inſignia, Privilegiaque DOCTORALIA legitimè impetrandi

publico ac ſolenni

Magnifici & Excellentiſſimi

SENATUS ACADEMICI

Examini ſubmittit

HENRICUS SCHMIDIUS,

Gieſſenſis.

Ad Diem 28. Januar. Anni M. DC.LXXVI.

GISSÆ, Recudebat FRIDERICUS KARGERUS, Acad. Typogr. Ord.

DUCE ET AUSPICE CHRISTO!

PROOEMIUM.

DIgnum eſt notatu quod *Pœtus* ad *Regem Artaxerxem* de *Hippocrate* ſcribit, inter alia his utens verbis: Hic divinâ naturâ, inquit, præditus eſt, & ex parvis ac vulgaribus ad magna & artificioſa medicinam evexit. Et omninò fatendum eſt, plurimum operæ ad artem perficiendam *Senem* hunc contuliſſe; quod ſi tamen ad *Nos* rediret, & modernorum feliciſſimam induſtriam videret, procul dubio ob tantam artis acceſſionem in ſummam admirationem raperetur. Quàm enim curioſa ſint Medicorum modernorum inventa, illos, qui operam ſtudio medicinæ navant, minimè latet. Subvenit ſtatim memoriæ *Thomas Bartholinus*, quem primum vaſorum lymphaticorum inventorem doctior Orbis celebrat; non minus quàm *Warthonum* glandula-

rum totius corporis delineatorem: *Græſſium* quoque ductus pancreatici, ſuccique in eo contenti indagatio plurimum hactenus commendavit. Quid non præſtitit *Aſellius*, venarum lactearum explorator? Quid non *Pecquetus*, & cum eo *Jacobus Mentelius* ductus thoracici feliciſſimi inventores? Omnibus verò palmam meritò præripere videtur ingenioſiſſimus *Harveus*, qui omnium inventorum inventum nobiliſſimum, circulationem ſc. ſanguinis, admirando ingenio, nec minus felici induſtria detexit, poſteritatique reliquit. Quod ſanè inventum ut in omnibus morbis ſingularem ſuum habet uſum atque commodum, ita & præprimis febrium doctrinæ plurimum lucis affundit. Maſſa enim ſanguinea cum ex diverſis portionibus conflata ſit, quarum una vel altera ſi exaltetur, atque à naturâ ſua dulci & balſamica degeneret, acrisque & fervida prorſus, retorridaque evadat, tunc febribus intermittentibus anſa præbetur. Quas inter cum tertiana intermittens maximè frequens ſit, plusque habeat in receſſu, quàm ineruditum vulgus judicat, proinde eam hâc vice pro argumento Diſputationis Inauguralis eligere placuit. Juva ergò ô *ſumme Deus*, facque ut hoc

exerci-

exercitium in *Divini Tui Nominis* gloriam & proximi commodum atque ſalutem vergat,

CAPUT PRIMUM.

Nominis evolutionem exhibet.

MOs obtinuit hactenus in Scholis Medicorum, ut, ſi in rei ipſius notitiam faciliori molimine pervenire velimus, *nominis* enucleatio atq; inveſtigatio præmittantur. Nam ἡ ἀρχὴ τῆς παιδεύσεως ἐστι τῶν ὀνομάτων ἐπίσκεψις, *initium doctrinæ eſt inquiſitio nominum*, Epictet. *tom.*1. *diſſertat. Arrian. c.*17. Quapropter à rectæ rationis tramite haud aberraturos nos ſperamus, ſi methodo conſuetæ inſiſtentes, *nominis* enucleationem ſtatim aggrediamur. Abſolvitur autẽ illa tribus:

1. *Etymologiâ*, quam Varii variam, quo ad primam quidem hujus nominis partem, dare ſolent. Quidam à *Februis*, Romanorum feſto; quidam cum *Servio* facientes ab *hebræo* deducunt, *hebrim* quaſi dictam: *Thomas Williſius tr. de febr.* ab antiqua voce *februo* ſeu purgamento derivat, quod ſanguis fermentans in febribus veluti muſtum effervelcens à ſordibus purgetur. ὁμόψηφοι ſunt *Sennertus* & *Deuſingius*. Aliter ſentit *Martinus Schockius tr. de fermentatione c.* 25. *& Franciſcus Piens tr. de febr.* qui à *ferbeo*, quod per antitheſin idem ſonat ac *ferveo*, putat deſcendere. *Hippocrat.* à *fervore* ortum eſſe vult, uti nomen πυρετὸς ἀπὸ τοῦ πυρὸς ab *igne* &c. Et ſi quæ aliæ aliorum ſunt cogitationes. In alterâ autem nominis parte, ubi febris noſtra *tertiana intermittens* appellatur, conveniunt omnes, inſigniturq; ea iſto nomine à tempore inchoationis & ἀπυρεξίας, non quod trium dierum diſtantiam com-

pleat, ſed quod tertio ſemper die paroxyſmi febriles ſe inſequantur.

II. *Homonymia.* Vox febris ſumitur, vel latè, prout tùm variorum affectuum συνδρομὴν complectitur, tùm ſpeciatim in febb. præſertim intermittentibus illud paroxyſmi tempus, quo manifeſtè frigus vel horror, vel rigor deprehenditur, denotat; vel ſtrictè prout intemperiem calidam primùm in corde excitatam &c. ſignificat.

III. *Synonymia.* A *Paracelſo* dicitur *Triduana. Sabinis* audit *purgamentum*, quod quæ deferbuerunt, pura ſint, vid. *Varro* 5. *L.L.* *Weſtfriſiis Sanguipurgium*, Græcis πυρετὸς, quam ab igne & fervore nomenclaturam accepit, ὅταν θερμαίνεται πᾶν τὸ σῶμα καλλέεται τοῦτο πυρετὸς, inquit ſummus *Præceptor* 1. *de morbis.* Germanis das Fieber. Non nulli à contrario, à præcedente *horrore* vel *rigore* das kalte Wehe appellant.

CAPUT SECUNDUM.

Definitionem realem pertractat.

ET hæc de ὀνοματολογίᾳ. Nunc ad πραγματολογίαν, ubi ſtatim *realis* occurrit *definitio*, omnis enim, ut loquitur Eloquentiæ Parens *Cicero libr.* 1. *de offic.* quæ à ratione ſuſcipitur de re aliqua inſtitutio, debet à definitione proficiſci, ut intelligatur quid ſit id, de quo diſputatur. Et *Ariſtot. poſter. analyt. c.* 3. ὁ ὁρισμὸς ἐστι τῆς οὐσίας γνώρισμός, *definitio eſt id, quo eſſentia alicujus rei fit manifeſta.* Definitur autem ſequenti modo:

Febris tertiana intermittens eſt intemperies calida è corde in univerſum corpus diffuſa, ex peculiari maſſæ ſanguineæ diatheſi, febrili fermento impregnata, proveniens, tertio quovis die circuitus acceſſionis & intermiſſionis habens, omnesq; ferè actiones lædens.

Variæ

Variæ dantur autorum opiniones de febris eſſentia atque natura, quas hic recenſere operæ pretium eſſe non judicamus, cum apud *Dunc. Liddelium l.1. de febr.* abunde enumeratæ reperiantur. Placet verò nobis eam collocare in *intemperie calida è corde in corpus diffuſa*, quam adeſſe probamus I. *Ratione*, deſumpta (1.) ab *eſſentialiter omni febri inhærentibus* (α) *calore p.n auсto*, (β) *pulſu* naturali celeriori. II. *Eſſentialiter conſequentibus*, ut actionibus tùm *vitalibus*, tùm *animalibus* & *naturalibus* manifeſtè læſis. Calor enim nativus in tantam intemperiem eſt mutatus, ut in extraneam naturam & quaſi igneam, ut loquitur *Galenus*, abeat, hincque actiones lædat.

CAPUT TERTIUM.

Subjectum inveſtigat.

SEd ut febris hujus natura clarior evadat, agedum ſpecialius eam inveſtigemus, & primò quidem partem in ea affectam ſive *ſubjectum*. Eſt autem illud *duplex*, vel *principale*, vel *minus principale* ſeu *adæquatum*. *Hoc* dicimus cum *Excell. Doctore Wedelio*, *Præceptore atque olim Hoſpite meo plurimum colendo*, primas vias, ventriculum inteſtina, meſenterium, & præprimis ductum lacteum chyliferum, pancreas, lienem &c. Hæ ſiquidem partes ſunt quaſi publica corporis ſentina, in quam confluit, cumulaturque miaſma illud febrile, quod poſtquam à Natura commodè ſubigi non poteſt, cum ſanguine confunditur, atque dehinc, beneficio motus circularis, fonti ſeu principio caloris nativi communicatur, quò factô, Natura cum hoſte iſto peregrino in arenam deſcendit, id, quod ſibi moleſtiam creat, expulſura; dum verò materiam peccantem expellere conatur, pulſus obſervatur ſolitò celerior.

rior. *Illud* ſive *principale* ſtatuitur Cor. Nulla enim, inquit *Galenus l. de differ. febr.* febris generari poteſt, niſi cor primum incaleſcat, & *l. de Maraſmo c.*1. Totius corporis affectus fieri nequit, niſi animalis principium, cor, affectum fuerit. Hic calor in corde accenſus poſtea in reliquas corporis partes per arterias venasque, promptius tamen per arterias, niſi impediatur, diffunditur. Patet id exemplo à ſtatu naturali deſumpto. Quoties enim cibus benè maſticatus in chylum vertitur, qui poſtea per venas chyliferas, ductumque thoracicum officinæ ſanguinis, cordi communicatur, toties una vel altera hora poſt cibationem elapſâ, citatiori motu cor fibratur, pulſusq; ſuos auget. Quid impedit ergò quin concedamus, tantò majorem obſervari pulſus mutationem, quantò remotius à ſtatu naturali diſtat id, quod cor ingreditur.

CAPUT QUARTUM.

Cauſam immediatam & mediatas proximiores ſcrutatur.

A *Subjecto* ad *cauſas* devehimur, quarum quam neceſſaria ſit cognitio ad curandos morbos, ne Empiricorum more unâ fideliâ omnes dealbare videamur parietes, jam dudum *Ariſtoteles* aurea *in libr. phyſic. contenta ſententia* innuit, in hæc erumpens verba: *ſi quis morborum cauſas cognoverit, valdè potens erit afferre, quæ corpori commodent, exactè nimirum ex contrariis perſpectâ morborum naturâ. Et in elegantiſſimâ ſub Præſidio Viri Excellentiſſimi atque Experientiſſimi Dn. Dr. Strauſii P. P. hâc in Alma Ludoviciana longè latèque famigeratiſſimi, Præceptoris, Fautoris, atque Promotoris mei omni obſervantiæ cultu ſummè devenerandi, nuper habitâ diſſertatione de Neceſſaria morbi*

cogni-

dus obtinet. Sic anni tempora etiam ſuum ſymbolum addunt. Ver enim licet inter anni tempora ſit ſaluberrimum, ut *ait Hippocr. ſect. 3. aphor. 9.* ſuâ tamen non caret noxâ, dum humores putreſcentes in corpore humano movet, cum M.S. confundit, atque ad hujuſmodi diatheſin febrilem diſponit.

(II.) *Cibus* & *potus quantitate* vel *qualitate* peccantes fomitem huic malo etiam ſubminiſtrare poterunt. Maxima enim ſanitatis pars eſt, inquit *Hippocr. Non ſatiari cibis.* Et vivitur exiguo melius, ceu canit *Claudianus.* Quamvis autem cibus & potus vitæ noſtræ ſint ſtipendia, atque mortalibus eſca debeatur, quâ cuncta decet renovando tueri; *quantitate* vero ſi aſſumantur juſto copioſiore, indebitèque ingerantur, fermentum ventriculi ſuperant, cruditates corporis adaugent, & pro M. S. varia diatheſi mox hanc, mox illam labem inducunt. *Non enim ſatietas, non fames, neq; aliud quicquam, quod Naturæ modum excedit, bonum,* inquit *Hippocr. aphor. 4. ſect. 2.* Ratione *qualitatis* autem peccant cibi viſcidi, glutinoſi, craſſi, piſces, caro vitulina, fructus horarii, tanquam ad fermentationem maximè apti, & hujuſmodi ſimilia, quæ pravorum humorum apparatum inducendo, febribus anſam præbent. Sic *Kergerus* ex liberaliori eſu lactucæ Chylum fuiſſe factum craſſiorem: ab eſu verò naſturtii acriorem, obſervavit. Eadem incommoda & potus inferre poteſt. Ita vinum multo Sulphure imprægnatum, cereviſia non probè cocta & defæcata, ſuccus recens ex uvis expreſſus, quem muſtum vocamus, aliaque potus genera multis impuritatibus imprægnata, in M. S. turbas excitare, eăq; ad efferveſcendum aptiorem reddere valent. Non ſolum verò hæc potulenta *qualitate* peccantia Naturæ vim inferunt, verùm etiam vini generoſi uſus intempeſtivus

& immoderatus idem efficit. Cereviſia quoque optimæ notæ, ſi juſto largiori bibatur menſurâ, febrilem diſpoſitionem accelerare valet.

(III.) *Motus* & *quies* medioctitatis limites excedentes, malum. Exercitia enim corporis validiora, præſertim ab aſſumpto cibo pleniori inſtituta, chylus crudior è ventriculo ut juſto citius dilabatur, autores exiſtunt, partesque excrementitias hinc cum M. S. per ductum thoracicum confundunt, ſpiritus magis exagitant, atque in flammas quaſi proſilire faciunt. *Quieti* verò qui ſe dant, vitamque ſedentariam tranſigunt, impeditam habent tranſpiratione͂, unde prohibita fuliginoſa excrementa ſanguini communicantur, quæ poſtmodum noviter accedentem chylum, ut in pejorem conditionem transmutent, ſatis apta ſunt.

(IV.) *Somnus & vigilia utraque modum excedentia, malum*, inquit *Hippocr. ſect.* 2. *aphor.* 3. & 51. *ſect.* 7. *aph.* 71. Somnus limites mediocritatis non transgrediens, multa diſpenſat beneficia: ſin vero ei juſtò diutiùs indulgeamus, corpus hebes & cacochymicum reddit; multorumque pravorum humorum autor exiſtit, qui pro ratione putredini ſuæ convenienti hanc febrem inducunt. *Vigiliæ* nimiæ ſerum diſſipant, calorem innatum debilitant, cruditates adaugent, ſanguinem rarefaciunt, atque ſic omninò fores febribus aperiunt.

(V.) *Excreta* & *retenta*, ſi p. n. ſe habent, etiam ſuum addunt ἐπιβάλλον μέρ@. Sic menſium, vel hæmorrhoidum, vel alterius conſuetæ evacuationis ſuppreſſiones, obortâ hinc corruptelâ, M. S. inficiunt, atque hinc tales in corpore turbas nullo movent negotio. Nec minus eandem tragœdiam inducunt omnis generis excretiones immodicæ. Hæ enim calidis humoribus partim exagitatis, partim

calore

calore nativô debilitatô, diſpoſitioni putridæ febrili anſam dare poſſe omninò exiſtimamus.

(VI.) *Animi pathemata* quid præſtare valeant, nemini non notum eſt, modum quippe ſi excedunt, uti ſunt ira, invidia, triſtitia, mæror &c. quæ immediatum in Spiritus habent imperium, corpus valdè alterant. Sic ira ſanguinis excandeſcentiam promovet, atq; ad nervoſas partes protrudit. Et qui ſunt bilioſi, faciliùs præ aliis hoc malo corripiuntur. Quia in omni ira ſanguis quaſi efferveſcit atque tumultuatur, & ad partes impetuoſè fertur.

Præter naturales ſunt viſcerum intemperies calida eorumque ἀντιπραξία atque debilitas. Ex obſtructione venarum chyliferarum febres ortum ducere poſſe, notat *Willis tr. de feb.* & ante laudatus *D. Wedelius in Collegio de febr.*

CAPVT SEXTVM.

Differentias explanat.

CONſiderationem *cauſarum* nunc excipiunt *differentiæ*, quæ præcipuè deſumuntur vel ratione *materiæ*, vel ratione *complicationis*. Ratione *materiæ* alia eſt exquiſita & propriè dicta tertiana intermittens, alia impropriè & ſpuria. Differunt quoad variam ſanguinis diatheſin. In illa ſanguis magis eſt retorridus & acris, ideò multò citius ſuccum chyloſum à cruditate verſus aduſtionem pervertit. Pro peculiari quoque materiæ diſpoſitione, modoque ſubſtantiæ vario, febris hæc vel malignitate caret, vel eam conjunctam habet. Quamvis enim ex ſe & ſua natura malignitatis expers ſit, nihilominus tamen ob humorum pravitatem & corruptelam à benignitate Naturæ deflectit atque in deterius degenerat.

Tackenius,

Tackenius, *Svvalb*, *Sylvius*, & alii acidum & alcali pro principiis ſtatuentes, conſtituunt hujus febris differentias pro variis alcali & acidi, & utriusque qualitatum gradibus, ita ut quo major ibi exceſſus peccat, febris exquiſitior producatur.

(II.) Ratione *complicationis*: Alia ſimplex eſt, alia compoſita. Simplex quæ ſimplicem nâturam, ſimilemque caloris formam obtinet; ſeu in qua unus ſaltem paroxyſmus de tertio in tertium diem obſervatur; compoſita verò in qua plures obtingunt.

CAPUT SEPTIMUM.

Signa *diagnoſtica* aggreditur.

QUanquam febrem tertianam intermittentem ex data ſuperius definitione aliquantiſper cognoſcere quis poſſit, quoniam verò methodica curatio accuratam morbi requirit cognitionem, proinde ut methodo conſuetæ inſiſtamus, neque Andabatarum ad morbi non cogniti cognitionem ſe accingentium more auram ferire videamur, ad diagnoſin nos convertimus, ſiquidem juxta elegantiſſimam Alexandri Tralliani ſententiam, ὀρθῆς θεραπείας πηδάλιον ἐστιν ἡ διάγνωσις *internotio rectæ curationis fundamentum eſt*. l. 9. cap. 1. Et quod l. 8. c. 9. monet, ὁ ἄριστα γνοὺς ἄριστα θεραπεύει, *melius cognoſcens, melius curat*. Tam facilis verò hujus febris definitio non eſt, atque eam deprædicat *Galen. l. 2. de cauſis ſymptom. c. 5. & 2. de differentiis febr. c. 3. & 1. ad Glaucon. c. 5.* in hæc erumpens. Qui ex iis, non primo ſtatim morbi die agnoſcit febrem tertianam exquiſitam, fore non aſinum Theſſalium, ſed lapidem, quin lapidem molarem. Plura enim ſigna cum aliis febribus habet communia, ea propter & multi egregii

cognitione ad curandum, id ſufficientiſſimè etiam demonſtratur.

Cum autem difficilius ſit, juxta *Galen. 2. de differ. febr. c. 11.* earum febrium, quæ per circuitus acceſſiones faciunt, invenire cauſam, quàm earum, quæ ſynochæ dicuntur: Eapropter veniam mihi polliceor, ſi forſitan cuiquam viſum fuerit, me in re tam obſcura atque tot diſſentientibus opinionibus involuta, ob imbecillitatem ingenii, à tramite veritatis aliquantum aberraviſſe.

Eſt autem cauſa vel *mediata* vel *immediata*.

Immediata eſt effervcſcentia, irritationem ſanguinis in ipſo corde excitans. Veteres accuſarunt bilem putreſcentem in venis ſubcutaneis magis aut minus ſuperficialibus collectam, & de tertio in tertium diem calidam intemperiem accendentem; verum enim verò poſtquam circulatio ſanguinis ab ingenioſiſſimo *Harveo* inventa fuit, hæc amplius ſententia firmo ſtare talo nequit.

Chymici febres generari perhibent dum Sulphuri impuro & fœtido mucilagines ac Spiritus Salini Nitroſi permiſcentur. Seu quando duo ſalia maximè activa, nempe acidum & urinoſum invicem miſcentur, quæ de hinc effervcſcendo calorem excitant, eumque vel intenſiorem vel remiſſiorem, prout M. S. in qua fit fermentationis hicce motus, plus vel minus de particulis oleoſis participat. Statis dein temporibus germinare incipit minera Nitroſi Sulphuris, & dum flores erumpunt acetoſi, frigidi, coagulatur nonnihil ſanguis, & membranæ corporis humani ſenſiles vellicantur. Ex quarum vellicatione horrores, rigores, oſcitationes, pandiculationes, & hujuſmodi ſymptomata plura inducuntur. His denique floribus exhauſtis, vapores & ſpiritus ſequuntur Sulphurei ſeu pingues, qui calorem p. n. & reliqua febris tertianæ

ſymptomata inducunt, donec omnibus reſolutis Naturæ quies concedatur, ſed ob recidivæ metum plerumque ſuſpecta.

Cauſa *Mediata* vel *proximior* eſt vel *remotior*. Quod illam attinet, accuſanda venit vel ipſa peculiaris M.S. diatheſis, quæ pro novæ materiæ morbificæ confuſione mox paroxyſmum infert, mox verò pro ejus difflatione ἀπυρεξίαν indulget. Oritur verò nova febrilis exacerbatio, quando ſucci nutritii ſeu chyli particulæ ſanguini confuſæ, ob debitæ πνευματώσεως defectum, in materiam fermentativam pervertuntur. Et, cum ſanguis ad turgeſcentiam ſaturatus eſt, illicò inſurgit, particularumq; in M.S. contentarum ingens fit exagitatio, donec tandem vel ſubactæ miſcibiles reddantur, aut ex ipſis in ſubtilitatem redactis, quod heterogeneum eſt, foras propellatur. Cujus conſortio cum ſanguis liberatur, ſequitur denuo ἀπυρεξία & acceſſionis febrilis intermiſſio, de quo vid. *Willis. tr. de febr. ut & Nobiliſſ. ante laudatus Wedelius Colleg. de febr. c. de febri tertiana*: Priusquam verò ulterius progrediar, ſub finem hujus capitis nonnullæ *quæſtiones* movendæ veniunt (I.) unde eveniat, quod ejuſmodi febres non uno abſolvantur paroxyſmo, ſed ſæpius recurrant, pluresque inſultus febriles habeant?

(II.) Quæ cauſa, quod acceſſiones ſtatis periodis, certisq; temporum intervallis redeant, idq; tam certò, ut αὐτόματα horologica non exactius?

(III.) Quare febrium intermittentium periodi non ſint unius generis & ejusdem diſtantiæ; quin aliæ *quotidiè*, aliæ *tertio*, aliæ *quarto*, &c. die repetant?

In *quæſtione I.* duo ſunt attendenda:

(I.) Ipſa febris natura, quæ ita fert: Si enim unicus tantummodò obſervaretur paroxyſmus, tunc nullatenus

typum

typum febris tertianæ exprimeret, ſed ephemeræ.

(II.) Præſupponendū eſſe puto, fomitē quendā morboſum radicari in ſanguine, qui uno inſultu febrili totus ejici nequit, ſed ſe habet inſtar fermenti ſucceſſivè ſeſe multiplicantis & paroxyſmum ſemper novum inferentis.

Ad II. reſpondemus: Rationem commodiorem dari vix poſſe, quam quæ ab æquali menſura & modo, quo ſuccus alibilis vel potius, uti nobis videtur, chylus, è viſceribus ſanguini in vaſis confluo plerumque ſuppeditatur. Quamvis enim tam exactum pondus determinare velle, res ſit difficilima, tamen æqualitatem hic præprimis, tùm ratione aſſumptorum, tùm ratione transmiſſi chyli attendendam eſſe, ei, cui probabile quid adferre animus eſt, extra dubium judico.

Ad III. Quod attinet, cauſam potiſſimum in diverſam ſanguinis conſtitutionem transferendam putamus, dum nimirum à debita temperie deflectens, pro particularum diverſitate in diatheſin modò acrem, modò acidam, aut auſterā pervertitur; Hinc enim pro dictæ conſtitutionis varietate chylus recenter advectus plus aut minus à maturatione deſciſcit, & in materiam citius aut tardius fermenteſcere aptam commutatur; quâ de re plura apud laudatum *VVilliſium* legi poterunt.

CAPVT QVINTVM.

Cauſas mediatas remotiores conſiderat.

ENucleatâ febris tertianæ intermittentis *causâ immediatâ, mediatisq́; proximioribus, ad remotas* evolvendas nunc labor noſter dirigitur. Eæ autem ſunt vel *naturales*, vel *non naturales*, vel *præter naturales*. Ex *naturalium* claſſe eminet (I.) *Temperamentum* ſanguineum. Hoc quamvis

Naturæ noſtræ ſit convenientiſſimum, quamdiu calidum & humidum ritè inter ſe ſunt combinata; quamprimùm tamen caliditas prædominatur humiditati, tunc M. S. plus ſatis acris, fervida ac retorrida fit, ſuccusq; chyloſus, qui è comeſtis crudus infertur, non ritè ſubigitur & maturatur, ſed plurimum ejus in materiam Nitro Sulphuream pervertitur, quâ ſanguinea maſſa inſtar cereviſiæ novellæ utribus incluſæ effervescentiam de tertio in tertium diem concipit, videatur *Franc. Piens tr. de febr. c. XI.* Viſcerum intemperies etiam ſuum ſymbolum conferre poteſt: Sic calida & ſicca hepatis intemperies chylum ſenſim ita accendunt ac fermentant, ut in bilioſas acres & Sulphureas particulas, imò in ipſum febrile fermentum abeant vid. *River. prax. med. libr. XVII. c. 3. de febre intermittente.*

(II.) *Habitus corporis* denſus facilè vacillare, integritatem ſuam amittere, ſicque multis morbis fores aperire poteſt: Dum enim fuliginoſa excrementa propter impeditam transpirationem foras eliminari nequeunt, particulis, queîs abundant, igneis, ad intemperiem febrilem corpus diſponere facilimè poſſunt.

(III.) *Aetas* quoq; nonnihil hic præſtat. Quamvis enim hæc febris nulli pareat ætati, Juvenili tamen præprimis inſidias ſtruit, quia hac in ætate legitimam victûs rationem parum religioſè obſervare conſuevimus.

(IV.) *Sexum* maſculinum præ ſequiori hoc malô tentari, practicorum eſt obſervatio.

(II.) Ex rebus *non naturalibus* haud ultimas ducit

(I.) *Aëris* conſtitutio calidior. Ea enim pulmones inſpiratione dum ingreditur, vel quatenus corporis noſtri ſuperficiem ambit & in cutis poros ſe inſinuat, ad excitandam in M. S. intemperiem febrilem magnum pondus ob-

Medici in hâc dignoſcendâ primo inſultus die decipiuntur.

Deſumuntur autem ſigna diagnoſtica hujus febris (I.) ἀπὸ τῶν ἐνόντων κατὰ τὸν τῆς ὀυσίας λόγον *ab eſſentialiter inhærentibus.* Ubi (α) occurrit quod quovis die tertio invaſione nova affligat (β) quod, ut loquitur *Sennertus l.2. c.XVII. de febr.* cum vehementi rigore, carnem quaſi pungente incipiat, cujus cauſam ſtatuimus duplicem; quarum una eſt ipſa ſanguinis circulatio impedita. Cor enim à materia peccante dum obruitur, minus liberè calorem in ſingulas corporis partes diſtribuit, unde fit ut juxta *Harveum* ſanguis quaſi figatur, vel ut *Hippocr. l. de morbis c.22.* vult, coaguletur. Altera eſt ſucci nutritii diſpoſitio, prout enim materia chyloſa vel acrior vel viſcidior (quæ à Natura ſubigi non poteſt, ſeu ut loquitur *Helmont. l. de febr.* quæ non ſtatim fit volabilis & transvolabilis) ſanguini accedit, ita etiam in vapores reſolvitur, qui dein corpus, & in ſpecie panniculum carnoſum vellicant. (γ) quod calor ſubſequatur multus, acris, & mordax, isque aliquando mitior, aliquando autem vehementior.

(II.) Ab eſſentialiter conſequentibus. Pulſus ingruente paroxyſmo parvus, debilis ac tardus, eô verò diſcuſſô, mox vehemens, velox, inæqualis obſervatur, qui in declinatione ferè ad ſtatum naturalem redit. In principio vel augmento paroxyſmi oritur vomitus bilioſus, in incremento calor adeò auctus adeſt, ut mordax ac acris deprehendatur. Succedit capitis dolor vehemens, vigiliæ, imò ſæpè deliria, ſitis magna, oris amaritudo, appetitus dejectio, & interdum in epilepticis motus convulſivi. Et ſicut vomitus hanc febrem antecedit, ita ſudor in fine eam ſequitur. Urina in quibusdam eſt ſubruffa & ſubflava, in quibusdam calore ſaturato & veluti flammeo imbuta,

buta, conſiſtentiæ mediocris, contenta interdum adſunt, nonnunquam verò deſunt; ubi mox apparet nubecula, vel enæorema album, febrem arguit brevem, & ultra quartum paroxyſmum non progreſſuram; quæ verò hæc phænomena conjuncta non habet, & calore rubicundo ſaturata eſt, ſanguinis aſſationem & intemperiem nimis ad uſtam innuere videtur, & ad ſeptimum uſque circuitum extenditur, ſi ſc. ſit legitima, & tunc paroxyſmi ordine quodam vel anticipant aut poſtponunt. Quod ſi verò paroxyſmi eâdem horâ invadant, notha eſt, morbusque longus ſignificatur. *Hippocr. aphor.* 3. *l.* 4. *Sennert.* *Williſius,* *& Piens. l.c.* Quod ſi malignitas unà latuerit, ea ſtatim in morbi principio ſupervenient ſymptomata, quæ tùm inſolenti gravitate, tùm jacturâ virium, ultra quam hujus febris aliâs natura infert, præcipiti, malum morem, ut vocant, haut obſcurè manifeſtabunt.

CAPUT OCTAVUM.

Signa prognoſtica examinat.

GEnerale de febribus intermittentibus prognoſticũ eſt *Hippocr.* 4. *aphor.* 43. οἱ πυρετοὶ ὁκόσοι μὴ διαλείποντες διὰ τρίτης ἰσχυρότεροι γίνονται, μᾶλλον ἐπικίνδυνοι. Ὅτῳ δὲ ἂν τρόπῳ διαλείπωσι, σημαίνει, ὅτι ἀκίνδυνοι. Quæcunque febres non intermittentes tertio die fortiores fiunt, magis periculoſæ ſunt: Quocunque autem modo intermiſerint, periculum abeſſe ſignificant. *Et* 1. *Epidem.* 8. quo exquiſitior, eo ſalutarior eſt hæc febris, nec ulla ratione ſui lethalis. Hinc etiam leviſſima & mitiſſima dicitur. 1. *ad Glaucon.* 8. Et quæ legitimæ ſunt, *ut Hipp.* 4. *aph.* 59. ait κρίνονται ἐν ἑπτὰ περιόδοισι τὸ μακρότατον, ſeptenis ad ſummũ circuitibus judicantur. Id verò intelligendum eſt, ſi nullus error vel ab ægro

aut

aut à Medico, qui forſitan fermenti focum negligit, committatur. Nam ut docet Trallianus, ſi malè curantur, redduntur inſanabiles, cujus rei exemplum proponit *Galen. 1. ad Glaucon. cap. 9.* ubi refert quendam depravato judicio balneis uſum, extenuato corporis habitu, in tabem lethalem incidiſſe, videatur & *Ludov. Mercatus de febr. c. 6.* qui experientia ſibi compertum eſſe ſcribit, etiam tertianas nonnunquam periculo non carere, & febres intermittentes inopinatò ægros non paucos è medio ſuſtuliſſe. Pariter id affirmat *Riverius prax. med. l. XVII. c. 3.* Interdum etiam tertiana epidemica eſt, quæ nec ſexui, nec ætati, nec temperamento ulli parcit, maximè tamen bilioſos corripiens, quod obſervavit *Minadous* 1. *de febr. malignis cap. 16.* Cui aſſentit *Caſp. Hoffman. tr. de febr. c. 56. p. 336. & D. Wed. Collegio de febr. c. de tertiana intermittente.* Tertianæ nothæ, inquit *Sennert. l. 2. de febr. c. 18.* ut ſunt frequentiores, ita ſunt periculoſiores. Intervallum enim plerumque eſt brevius, unde ægri magis affliguntur; Et exquiſita facilius à Natura vinci poteſt, quâm ſpuria; ſiquidem in hac bilis & pituitæ commixtio difficilius negotium faceſſit, utpotè quæ contrariam ſubminiſtrant indicationem. Bilis enim refrigerantia & humectantia, pituita verò calefacientia & exſiccantia requirit. Id ipſum in Natura etiam contingit, ubi idem calor aptus non eſt ad ſubigendam illam febrilem materiam, quæ planè eſt diverſæ conditionis & temperiei, quod teſtantur, *Sennert.* & *Piens* l. c. Nec hic nos ferit *Galenus* 2. prognoſt. text. 8. inquiens: Pejores affectiones eſſe, quæ oriuntur ab humore ſincero, quam quæ à mixto. Hoc enim intelligendum venit tantùm de ſymptomatibus, quæ mitiora ſunt in tertiana notha, quam in purâ, vid. *Avicenna c. de tertiana notha.* Si urina ſubflava fuerit & mediocriter craſſa, & paulo poſt vel nebulam al-

bam vel enæorema bonum habuerit, quartum non excedit circuitum. Nebula alba certiſſimum eſt futuræ criſeos indicium, ſcribit *Hippocr. aph.* 71. *l.* 4. *& Galen.* 2. *de criſibus ſubdit* omnium febrium ſimpliciſſima eſt, quæ habet exquiſitæ tertianæ indicia, & hypoſtaſin albam, levem & æqualem, hæc enim tertium paroxyſmum non tranſcendit. Labiorum & narium exulcerationes febris finem ſignificant 6. *Epidem. ſect.* 8. *aphor.* 41. quamvis hoc non ſemper verum ſit, nonnunquam enim cum labiis exulceroſis pertinatior etiam reſiſtit, & non nihil contagii vel pravi miaſmatis ſubeſſe in M. S. innuit, quod in corpore ſolet recrudeſcere, novoſque inferre paroxyſmos, mox tamen ceſſantes. Sic iſtius febris longitudinem & brevitatem cognoſcimus ex accidentibus & paroxyſmis. Si primus paroxyſmus tertianæ fuerit levior, ſecundus fortior, tertius adhuc vehementior, quartus in quo ſtatus, omniũ vehementiſſimus, & poſtmodum iterum per gradus remiſerit, ſeptimum paroxyſmum non tranſcendit. Sin autem ſecunda in acceſſione omnia fuerint fortiora, & in tertio incipiant remittete, quarto finietur. Sin autem hæc omnia ſecus ſe habeant, malum eſt. *Altimarus* ſtatuit febrem tertianam acutam eſſe, quod repugnat ſententiæ *Hippocr.* & *Galen.* Eſt enim morbus acutus non tantum qui brevis eſt, & celeriter ſua tempora percurrit, ſed qui periculoſus ſimul eſt & graviſſima conjuncta habet ſymptomata, quod tertianæ non competit, quæ in ſe eſt ſecuriſſima & mitiſſima; ſin verò diu duret, facilè ægrum ad hydropem, tumorem lienis &c. diſponere poteſt. Breves etiam & ſecuræ ſolent eſſe febres intermittentes inquit *River. l c.* ſi bonus ſit totius corporis habitus; ſi viſcera benè ſint affecta; ſi ver aut æſtas adſit; ſi æger non multo utatur alimento &c. Inedia enim ſola non rarò corrigit excedens

cedens vitium & febrem tollit, qualia exempla paſſim occurrunt apud autores practicos. Icterus etiam interdum ſupervenire ſolet intermittentibus: Hic ſi accidat die critico, bonus eſt, ſin verò mox in principio ſuperveniat, aut cum malis ſymptomatibus, malum ſignum eſt.

CAPUT NONUM.

Methodum medendi proponit.

PRæcipua Medici dignitas cum dependeat à methodica & artificioſa medicamentorum applicatione, reſtat ut perpenſis iis, quæ ad cognitionem hujus febris facere poſſunt, ad curationem rectè inſtituendam omnes ingenii & artis vires conjungamus & accommodemus. Methodica autem curatio, ſi citò, tutò, ac jucundè peragi debet, juxta *Galen. 2. M.M. 6.7.* indicationibus abſolvitur; quarum alia *Curatoria*, alia *Præſervatoria*, alia *vitalis* eſt, quibus ſingulis conveniens remediorum materia ex artis præſcripto ſubminiſtranda eſt, cùm non verbis ſed herbis cuique iſtarum ſatis fiat.

Curatoria igitur morbum auferendum eſſe admonet, non neglectâ tamen & poſthabitâ cauſâ proximâ, quippe quæ, ut præſentem paroxyſmum fovet, ita factâ ſui ablatione, imminuit, imò tollit.

Præſervatoria, quæ extra paroxyſmum peragenda ſunt, docet, monetque ut morbi minera extirpetur, & materia febrilis è corpore, abſque fomite reſiduo & recidivæ metu, eradicetur, ne malum ſub favillis gliſcens latius ſerpat, tyrannidemque inchoatam ulterius exerceat. *Præſervatoria* hæc, licet ratione finis communis, qui eſt curatio, etiam curatoria dici poſſet, cum omnia in methodo medendi ad curationem dirigantur; Tamen ratione finis

ne finis proprii peculiare habet nomen, de quo *Sennert. Inſtit.l.5.p.2.ſ.1.c.2.de Indicantibus* conſuli poteſt. *Symptomata* in ſe ſpectata cum ſint res p.n. & non nunquam etiam, ob ſui vehementiam, cauſæ rationem induant, morbos augeant, vireſque dejiciant, non raró ſui ablationem per convenientia remedia indicant. *Vitalis* denique quæ à viribus deſumitur, non minoris ponderis, imò omnium prima, ut inquit *Galen.9.M.M.c.13.* eſt indicatio. Hæc enim pro earum tutela ſedulas agit excubias, & non ſolùm requirit ut ægri vires tùm per *alimenta* convenientia & εὔπεπτα, verum etiam per *medicamenta* appropriata integras conſervemus.

CAPVT DECIMVM.

Chirurgica præſidia monſtrat.

AB illis inchoandum eſt quorum Natura ſibi prima poſtulat remedia. Cum verò nec febrem, nec humorem putreſcentem auferre valeamus, niſi ſublatis illorum cauſis, quas effectrices abſque evacuatione demere poſſibile non eſt, ea propter (1.) ex *chirurgico fonte* generoſa quæ ſe offerant remedia, non neglecto tamen circumſtantiarum pondere, in areopagum producemus. Quæſtio verò hic incidit, *liceat V. S. hoc in morbo adminiſtrare, nec ne* ?

Negantium partem tuetur *Helmont. qui libr. de febribus c.4.* in Scholas Galenicorum acriter in vehitur, &, uti in omnibus febribus, ita & in tertiana intermittente phlebotomiam tanquam inutilem rejicit. In eundem ferè ſcopum collimant *Paulus, Aetius, Sylvius*, & alii plures, qui raró in febribus intermittentibus V.S. admittendam eſſe docent. Ipſe etiam Princeps Medicinæ *Galen.* non paucos reddi-

reddidit dubios, dum 1. *ad Glaucon. c. 9.* ubi de curatione febris tertianæ exquiſitæ agit, V. S. nullam fecit mentionem, cujus tamen poſtea in curatione tertianæ nothæ meminit. Undé quidam authoritate Galeni ducti, in tertiana intermittente verâ V. S. omittendam eſſe monuerunt. Alii verò eandem admittentes, varias ſubnexerunt cauſas, ob quas *Galenus V. S.* non meminerit, inter quos præprimis eſt *Altimarus*, qui nodum hunc ſoluturus, à *Galeno* omiſſum eſſe V. S. præſidium ſcribit, tanquam notum & explicatum in univerſali methodo: Cum ipſe *Galen. l.* 11. *M. M.* expreſſis verbis ſcribat, ſaluberrimum eſſe in febribus venam incidere non continuis modò, verùm etiam aliis omnibus, quas putreſcens humor concitat, ubi nec ætas, nec vires prohibent. Eam verò commendaſſe in nothâ propterea, quod dubitare quiſpiam, an in notha conveniat ob miſtionem humoris pituitoſi, potuiſſet. Et quo quæſo jure notha V. S. potius requirat quam exquiſita? Id ſane non fit ratione pituitæ, hæc enim V. S. non poſtulat; Neque ratione ſanguinis inflammati; cùm in exquiſita multò vehementius quam in nothâ, Maſſa ſanguinis accenſa deprehendatur. Prudentiâ tamen Medici opus eſt, nec adeo facilem eſſe convenit in effundendo pretioſiſſimo theſauro vitæ, cum ſexcentas tertianas absque ulla ſanguinis evacuatione curatas eſſe, experientiæ fide conſtet. Quare nî ſanguis vel quantitate peccet, unde metus alicujus incendii, vel impetuoſa defluxio ex magnâ & moleſtâ cordis irritatione ac humorum fermentatione in hanc vel illam partem timenda ſit: vel qualitate, ratione ſcil. particularum fervidarum Sulphurearum quæ valdè urgent, febrisq; continuæ, aut inflammationis alicujus viſceris periculum inferunt, non facilè in uſum vocandam, V. S. eſſe, cum doctioribus judico.

Cucur-

Cucurbitulæ ſcarificatæ tanquam V. S. vicariæ nonnunquam etiam applicari poſſunt, præſertim in iis qui à ſenſibiliori evacuatione ſanguinis abhorrent, & quibus aliud obſtaculum, V. S. diſſuadens, præcordia occupat. Hæ enim tùm calorem ſanguinis ventilant, tùm etiam fermentum febrile quodammodo educendo imminuunt.

Frictiones quatenus poros cutis aperiunt, ad fuliginoſorum excrementorum diſcuſſionem aptæ natæ ſunt, unde paroxyſmorum inſultus mitigantur, & corpus perſpirabile redditur.

CAPVT VNDECIMVM.

Pharmaciam ſubminiſtrat.

Videndum nunc quid auxilii *pharmacia* è divite penu ſuo nobis promittat: Offert verò remedia tùm *evacuantia*, tùm *alterantia*. Sub *evacuantibus* comprehendimus *vomitoria, purgantia, ſudorifera*, & *diuretica*. Sub *alterantibus* verò, *refrigerantia, attenuantia, incidentia* & *roborantia* &c. De *vomitoriis* quæ valdè commendantur à *Galeno, Aetio, Paulo*, & aliis pluribus, primò hîc agemus. Hæc, nî alia contraindicantia adſint, in principio morbi præſertim ubi ex ventriculi vitio febres foventur, aut vitioſi humores, tanquam producta febrilia, à ſanguine per fermentationem ſeparati, ad ventriculum relegantur, inprimis ſi nauſea, ructus, aut anxietates præcordia urgeant methodicè uſurpata, magni præſidii ſpem pollicentur. Juvant verò non quod ab his fermentum febrile immediate extirpetur, ſed quod per accidens id fiat, quatenus partim cauſa febrilis occaſionalis quodammodo ſubducitur, & ventriculus à ſarcina ſua liberatur & expurgatur,

ut co-

ut coctio prima melius perficiatur, indeque chylus nutritius pro materia ſanguinis purior ſuppeditetur, tùm quatenus particulas acidas pituitoſas, bilioſas & calidas è vicinis locis copioſè exprimendo, illas vias & meatus inaniunt, ut exinde iſtæ particulæ è maſſa ſanguineâ plenius elutrientur, adeoque ſanguis à recrementis ſalis, ſulphuris & bilis aduſti depuretur; partim etiam, quatenus ad ſtimulationem unius, alterum æque pronum ac vicinum unà exturbatur, vid. *Helmont. de febr. c.14. theſ.3. Frider. Hoffman M.M. l.1.c.9.* ubi agit de Vomitoriis, *Thomas Willis de febr. c.3.* & *Piens. l.c.* Ex vomitoriorum genere ſeſe offerunt ſequentia, quæ vel die intermiſſionis vel quod *Piens* approbare videtur inſtante paroxyſmo propinanda.

℞. Rad. aſar. ſubtiliter pulveris. ʒß.
Tartar. emet. Mynſicht. gr. ij.
elæoſach. aniſ. gr. vj. M. f. pulvis.

℞. Sal. Tartar. vomit. ℈ß
Tartar. emetic. gumm. gutt. ppt. ana. gr. ij.
elæoſach. citr. gr. v. M. f. pulv.

℞. Aq. benedict. Ruland. ℥ß
Mannæ vomit. ℈ß.
Syrup. corallor. Q. ℥ß.
M. f. potio.

S. Brech-Tråncklein auff 1mahl.

℞. Rad. aſar. ʒjß.
flor. geniſt. pij.
Sem. raphan. geniſtæ ana ʒj.
Coq. c. ſ. q. Aq. comm. ad 3. part. conſumpt.
colatur. ℞. ℥iij. adde
oxymel. ſimpl. ſyrup. de peto ana. ℥ß. M.

℞. Tartar. emetic. Mynſicht. gr. ij.
MP. aloetic.
extr. rad. alar. ana gr. iij.
Miſce fiant pilulæ N. XV.

Humores verò excrementitii, vitioſi & ſulphurei, ipſi incendio febrili pabulum ſuppeditantes, ſi verſus inferius orificium ventriculi, inteſtini, meſenterium, aut alterius partis in ventre inferiori contentæ ſtructuram hæreant, purgantibus commodius, præprimis ſi materia appareat fluxilis, & coctionis ſigna adſint, evacuari poſſunt: Hæc enim bilem è vaſis felleis, & conſequenter ex cruoris maſſa ubertim emulgent, & proritando exprimunt. Cavendum tamen ſedulò, ne catharctica nimis vehementia & calida in auxilium vocemus, qualia ſunt diagrydiata, quæ propter vehementem calorem bilem movent, & ſic ægrotantem facillimè in febrem continuam præcipitem dare poſſunt, hinc rectè *Averrhoes 7. colleg. XI.* uſum ſcammonii prohibet, quia, quantumvis rectè corrigatur, tamen partibus principibus nocet, vires debilitat, febrilemque calorem & ſiccitatem auget. Ipſum rhabarbarum, in ſubſtantia aſſumptum, quibusdam etiam in febribus à bile oriundis, ſuſpectum audit, quia partes ejus igneæ, aëreæ, Sulphureæ, ſanguini commiſtæ, maſſam cruoris ſubtiliſando, atque particulas ad fermentationem proclives variè expandendo, adhuc tumultuoſiores reddunt. Arbitror tamen non adeò magnum periculum hinc extimeſcendum eſſe, vel facilè, ſi in infuſo propinetur, evitari poſſe. Blandiora itaque Catharctica, quæ in principio & die intermiſſionis uſurpari tutò poſſunt, ſeligenda veniunt, quorum formulas nonnullas in exemplũ adducemus.

℞.Decoct. tamarind. & rad. cichor.c.ſero.lact.℥ijß
extract. rhabarb.℈ß. ſpecier.diaſenæ Montagn.ʒj.
pulv.febrif. Mynſicht.ʒß.crem. Tartar. ℈j.
ſyrup.de cichor.cum rhabarb.℥j.M.f.potio.

℞.Rad.aſar.ʒij. petroſel. cichor.ana ℥ß.
herb.card.bened.piloſell.ſcabioſ.ana.Mß.
flor.centaur.minor.pij.borrag.bugloſſ.ana pj.
fol.ſenæ ſ.ſt.ʒiij.rhabarb.elect.ʒjß.
Tartar.crud.ʒj.

Infunde per noctem in ſ.q.ſeri lact. caprin. manè ebulliant parum, colat.℞.℥iij adde
ſyrup.de cichor.c.rheo ℥j,vel roſar.vel violar.ſolutiv.q.ſ.
Miſce pro potione.

℞.Conſerv.roſar.de fumar. ana ʒj.
pulpæ tamarind.℥ß.extract.rhabarb.℈ß.
pulv.Comitis de Harvvich ℈ij.
crem. Tartar.gr.viij.ol.cinam.gtt.ij.
M. S. Purgirender Roſen-Zucker auff 1 mahl.

℞.Syrup.roſar.ſolutiv.de cichor.c.rhabarb.an.℥ß.
pulv. vegetab.laxativ.Rolfinc.gr.XV.
febrifug.Sennert.℈iiß.
elæoſach. fœnic. gr.vj. M.S.Purgirender Safft.

Quid autem ſi materia peccans adeò ſit tenax ac viſcida, ut nulli cedat purganti? Tunc talia quæ humores attenuant,atque fluxiles reddunt, præmitti debent, in quem finem.

℞.Radic. cichor. taraxic.ana ʒvj.
herb. chamœmel. capill. vener.hepatic. nob. ana Mj.
hyſſop.flor.4.cord.ana.p.j.ſem.4.frigid.major, ana ʒß,
ex inciſis & mixtis fiat coctio.

 Colatur.

Colatur. ℞. ℥jx, adde
ſyrup. acetoſ. ſ. oxymel. ſimpl. ana ℥j.
ſpir. vitriol. gtt. xx.
M. f. Decoct. pro 3. doſibus.

℞. Aq. plantag. cichor. ana. ℥iiij.
ſyrup. acetoſ. acetoſell. ana. ℥j.
Spiritus aperit. Penot. ℈jß.
ſucci citr. ribes ana ʒii.
M. f. præparirender Julep.

Clyſteres ut in omnibus febribus maximè commendantur, ita & in tertianis intermittentibus laude ſua non carent, licet ab ægris plerumque ægrè admittantur.

℞. Rad. alth. malv. lil. albor. ana. ℥ß.
herb. 5. aperient. centaur. minor. ſcord.
flor. tapſ. barbat. chamœmel. ana. M. ß.
ſem. lin. ʒiij. fœn. græc. ʒij. carui, fœnic. ana. ʒß.
Coq. in ſ. q. aq. ſimpl.
Colat. ℞. ℔. j. in qua diſſolv.
caſſiæ pro clyſter. mellis violat. ana ℥j.
elect. diacathol. ℥ß. vitell. ovor. N. 1.
M. f. Clyſter.

Diuretica etiam commodè in uſum vocari poſſunt; hæc enim non ſolum humores excretioni aptos reddunt, & ad attenuationem, atque fermenti febrilis per urinas expulſionem aliquid faciunt, ſed & ſanguinem fundendo, & vi ſuâ materiam morbificam veluti præcipitando ſecernunt, abſterſivam reddunt, Naturamq; ac viarum organa ad excretionem exſtimulant, vid. *Galen. 5. ſimpl. 22.*

℞. Rad. gram. petroſel. capill. vener. aſparag. ana. ℥j.
plantag. acetoſ. ana. ℥ß.
herb. abſinth. melilot. ana. Mß. Capill. vener. Mj.

coq.

Coq. in l.q. ſeri lactis, propinetur cyathus unus, dilutus ſyrupo de duabus radicibus ℥j.
Spirit. vitriol.gtt.iij. l.q.ſ.
℞.Sem.4. frigid.major.ana ℥jß.
violar.urtic.ana ℥j.citr.exc.℈j.
F.l.a.Emulſio cum aq.gramin.petroſel.& fragor.
ſ.q. adde ocul.69. præp.℥j.
M.detur ad vitrum.
S. Urin treibende Mixtur auff 2 mahl.

Sudorifera quantum hic valeant, vel Natura ipſa nos informare videtur, quæ ſponte ſua in fine paroxyſmi in diaphoreſin terminatur, quapropter Medicus Naturæ miniſter eam quoq; imitari debet: Adhibeat verò talia, quæ fermentum febrile corrigendi, iſtudq; per ſudorem expellendi, vim habeant.

℞.Aq.Card.bened.flor.ſambuc.ana.℥jß.
theriac.ſimpl.ʒvj.ſpecier.febrif.croll.℈j.
Spiritus Sulphur.per campan.gtt.vj.
M. S. Urin treibende Mixtur.

℞.Aq.centaur.min.℥ijß Sal.card.bened.℈ß.
ocul.69.ppt.gr.℈j.
ſyrup.de card.bened.℥ß.M.F.potio.
℞.Antimon.diaphor.℈ß. pulv.pation.℈j
Sal.card.benedict. fumar.ana.gr.v.
volat.*ci.C.C.ana.gr.iij.
M.detur ad chartam. S.Schwitzpulver.
℞.C.C. philoſ.ppt. ℈jß,ocul.69.ppt.℈j.
Sal.card.bened.abſinth.ana.gr.v.prunell.gr.iiij.
M.f.pulvis.

℞.Eſſent.

℞. Eſſent. ſudorif. Excell. Dni D. Strauſii ℈ij.
Spiritus theriacal. ℈j. Antim. diaphor. gr. v.
Aq. fl. ſambuc. ℥ij. cinam. ʒj
Julep. roſar. q. ſ. Miſce.

℞. arcan. duplic. Mynſicht. ℈j.
Sal. abſinth. ℈ß.
laud. opiat. gr. j.
M. detur ante paroxyſmum in vino abſinth.

Pertinet etiam huc potio febrifuga Crollii, quam deprædicat *River. cent.* 1. *obſerv.* 22. & 26. *centur.* 4. *obſerv.* 2. 12. & 25.

Nec alterantia minoris volunt haberi æſtimationis dum enim refrigerando calorem febrilem imminuunt, ſanguinis fermentationem, ejuſque efferveſcentiam impediunt.

℞. aq. acetoſ. acetoſell. borrag. bugloſſ. ana ℥iij.
ſyrup. acetoſit. citr. berber. flor. rhæad. ana ℥ß.
ſucci citr. recenter expreſſi ℥j. Miſce F. Julep.

℞. aq. cord. frigid. H. S. ℥ijß. roſar. ℥jß. flor. 4. cord. ℥ß.
Spiritus Sal. *c. ℈j.
ſyrup. acetoſell. q. ſ. ad gratiam. M. F. Julep.

Pro confortatione.
℞. Eſſent. abſinth. card. bened. centaur. min. ana ʒß.
elix. propr. ʒj. Spiritus Sal. *c. ℈j.
M. S. Stärckende Magen-Eſſentz des Tages zweymahl.
doſ. gtt. IX.

Succus

Succus abſinthii etiam egregiè prodeſt ad ℥i. vel ij,iij,in vino calido exhibitus *vid. Ruland. in theſaur.*

Pilulæ ſequentes quoq; maximè commendantur.

℞. extr. abſinth. centaur. minor. gentian. theriac. ana gr. v.
olei deſtill. caryophyll. gtt. j. vel ij.
M. f. pilulæ N. XX. aſſumantur ante paroxyſm.

vel ℞. extr. gent. centaur. min. fumar. card. bened. ana ℈ß.
flor. Sal. *c. gr. iij. c. elix. propr. Paracelſ. incompl.
F. l. a. pilul. N. 40.

S. Fieber-Pillen auff 3mahl.

A nonnullis etiam magni habetur *cortex peruvianus, China Chinæ* dictus, qui pulveriſatus, & vino infuſus, bis vel ter ante paroxyſmum aſſumi jubetur, hâc tamen cum cautela, ut æger poſt ejus uſum denuò purgetur. Si febres intermittentes fuerint malignæ, tunc alexipharmaca; ſin ſcorbuticæ, antiſcorbutica intermiſcenda ſunt, ſin autem fuerint chronicæ, viſcerum habenda venit ratio, probeque Medicus, an æger ſit ſpleneticus, an verò hypochondriacus? conſiderare debet.

Externa etiam pro varia Medici intentione adhiberi poſſunt. Si reſpiratio difficilis adſit, hyſterica vel hypochondriaca paſſio &c. tunc pro earum levamine conveniunt linimenta, item emplaſtrum de tacamahaca malaxatum c. ol. ſuccini, vel de ladano Craton. c. balſamo peruviano inunctum. Commendatur pariter emplaſtr. Strobelbergeri ex terebinthina, araneis vivis, telis aranearum, & Sale *co paratum, atque pulſibus applicatum. Ad reſtringendum *calorem* febrilem nonnulli adhibent plantis pedum radic. raphani contuſi cum modico aceto, Sale, & ſ. q. fermenti. *Cordi* admovent, ſi calor urgeat, epithemata ex aqua roſar. acetoſ. bugloſſ. &c. cum ſpeciebus pro epithemate cordis temperatis, quibus ſi neceſ-

ſum

ſum fuerit, acetum roſaceum, camphora, aliaque addi poſſunt. Empirica remedia ſimiliter nonnunquam in uſum vocantur. Huc pertinent etiam amuleta:

℞. Theriac ℥ß. camphor. gr. vj. pulv. fol. diptamn. alb. rad. carlin. ana gr. iv, extr. croc. gr. iij.

M. includantur ſacculo, qui de collo ſuſpendatur.

Plura de *amuletis* videantur apud *Herman. Grube comment. de arcan. Med. non arcanis, c. 3. ſectione* 1 *p.* 52. *& ſeq.*

CAPUT DUODECIMUM.

Diætam ordinat.

TAndem etiam accurata victus ratio hâc in febri obſervanda venit; ſæpe enim ſolo illius moderamine febricitantes curati fuere. Sit itaque *cibus* tenuis, refrigerans, humectans, atque εὔπεπτος, nec æger plus aſſumat, quam Naturæ ejus convenit, & vires ferunt; Fames enim hujus ægritudinis optimum eſt remedium, & à victu parciori febrilis acceſſio ultra tempus conſuetum ſæpè protelatur, inquit *Piens l. c.* Exhibendus autem eſt extra paroxyſmum, niſi virium ratio, ſpirituum diſſolutio, & imminens ſyncope contrarium ſuadeant, ut habet *Galen.* 10. *M. M. c.* 5. Abſtineatur à dulcibus, Salſis, acribus, & pinguibus, quæ facillimè in bilem degenerant, majoremque fermentationem ſanguini conciliant.

Potus ſit cereviſia tenuis, cui C. C. uſtum indi vel aliquot guttulæ Spiritus vitriol. vel Salis affundi poſſunt. Aqua hordei parata cum refrigerantibus commendatur. Vinum, materiâ concoctâ, non eſt improbandum, ſit tamen tenue, aquoſum &c. de quo videatur. *Tirellus l.* 2. *hiſtor. vini & febr. c.* 30.

Aër ſit temperatus, purus; ſin verò caliginoſus, craſ-

ſu

ſus aut nebuloſus fuerit, arte corrigatur.

Somnus qui ſanguinis fervorem temperat, longior concedatur. Vigiliæ verò crebriores, cum ſanguinis motum concitatiorem reddant, particulasque in M. S. fermentationi aptas magis mobiles reddant, nocent, adeoq; emulſionibus hypnoticis ſomnus conciliandus tunc venit.

Alvus ſit aperta: ſin munere ſuo non ritè fungatur, Clyſtere aut ſuppoſitorio emolliatur.

Quies præ motu eligatur, quò continuatâ diaphoreſi corpus in expulſione miaſmatis febrilis non impediatur.

Animi pathemata quantum in corpus noſtrum valeant, in recenſione cauſarum delineavimus, quapropter ulteriori ſuperſedentes labore auream ubique mediocritatem obſervandam commendamus, ſicq; tandem Deo Ter Optimo Maximo immenſas pro ſua gratia gratias agentes, huic exercitio coronidem imponimus.

COROLLARIA.

I.

Dubium eſt inter Philoſophos, anne forma ſit nobilior compoſito.

II.

Sunt qui ſtatuunt Medicinam eſſe partem Anthropologiæ, ſed falſum.

III.

Sententia Fabri vera non eſt, ubi ſtatuit molam fieri à ſolo ſemine muliebri per inſomnia ad uterum delato.

IV.

Vt pullus generatur ex ovo Gallinæ, ita, juxta Harveum homo ex ovo humano.

V.

Salia non agunt, niſi reſoluta.

VI.

Succum pancreaticum cum bile excrementitia commixtum efferveſcentiam efficere, credibile non eſt.

VII.

Vt ſocietates cereviſiæ inter hoſtes bonæ valetudinis referuntur; ita & uſus fumi Tabacini noxius judicatur.

QUemlibet Fortunæ ſuæ eſſe Fabrum, vel Tuo, CLARISSIME SCHMIDI, comprobas exemplo. Poſtquam in Officinam literariam ſuperiorem prodiiſti, egregiè prius depoſito in Ludo Illuſtri tirocinio, quàm ſedulum in poliendo Ingenio, quàm induſtrium in limando Mentis acumine, quàm impigram in levigando Intellectu, uno verbo, quàm vigilantem in fabricanda Tua Fortuna TE geſſeris, norunt Mecum, omnes; quorum lateribus & in Patria, & in Alieno ſolo adhæſiſti indivulſus comes, loquuntur ſubſellia, teſtantur Cathedræ, fatentur Auditoria. Quæ fabrica, quod ve opus hinc exurget, nunc experieris. De Optima, quam TIBI fabricaſti fortuna & Summis, quos hactenus unice in votis habuiſti Honoribus noli dubitare. Talem namque operam tale opus conſequitur. Gratulor hinc de feliciter ſuperatis laboribus Academicis, & gradú qui ſudore acquiſitus TE expectat, utque deinceps florentiſſimam ac opulentiſſimam etiam in Praxi, nec non futura Familia TIBI fabrices Fortunam ſerio & ex animo apprecor

MICHAEL Heiland D.
Prof. Ordinar. & p. t. Rector.